Horváth Jenő
A nemzetközi kapcsolatok hatása az Európa-eszme alakulására

(FAGIOLO, Silvio: L'idea d'Europa nelle relazioni internazionali

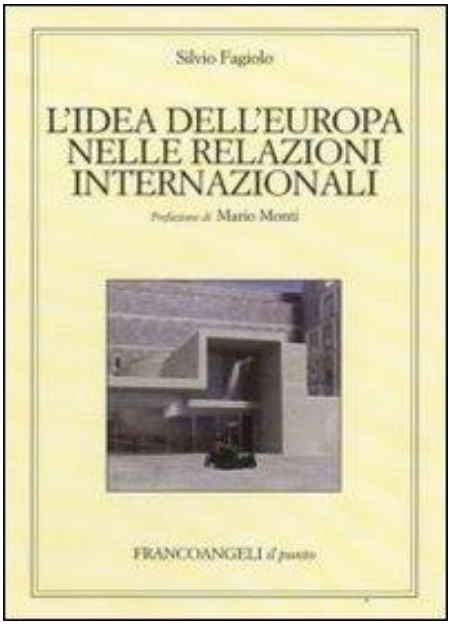

Az utóbbi években robbanásszerűen növekszik az európai integráció történetéről szóló nemzetközi szakirodalom. Benne az olasz is, amely – az ország nagyságához, az integráció alakulásában játszott szerepéhez képest – hosszú ideig, különösen az angolhoz vagy a franciához mérve igencsak szegényes volt. A mennyiségi arányok természetesen aligha változtathatók meg, valószínű, hogy legfeljebb a „szegényes" minősítésen lehet javítani. Nyilvánvaló ugyanis, hogy az angol nyelvű szakirodalommal egyetlen más nyelvű sem versenyezhet, hiszen a nemzetközi tudományos életben ma már az angol a *lingua franca,* a közös nyelv: angolul jelenik meg az eredetileg németül, spanyolul és még inkább a kisebb nyelveken írt munkák mind nagyobb része is. A szakirodalom mennyiségi gyarapodása persze magával hozza, hogy nagyon sok olyan könyv is a kezünkbe kerül, amely szinte felében, kétharmadában majdnem ugyanazt mondja, mint egy másik – kevés szerző tud előállni originális mondandóval.

Fagiolo könyve több szempontból is eredeti munka. Először is, az európai egység-eszme történetét nem önmagában, valamiféle „belső történetként" tekinti át, hanem a nemzetközi kapcsolatok történetébe ágyazva. A könyv vezérfonala, annak leírása, hogy miként alakult, hogyan változott az európai egység eszméje az Európán belüli, valamint a szélesebb nemzetközi kapcsolatok, a különféle hatalmi törekvések alakulásának nyomása alatt.

Természetesen nem Silvio Fagiolo az első szerző, aki így tárgyalja az európai integráció eszmetörténetét. Az olasz történetírásban például ezt tette a klasszikusnak számító Federico Chabod is a második világháború alatt írt, majd a háború után többször javított, azóta sokszor és több nyelven megjelent *Storia dell'idea d'Europa* (Az Európa-eszme története) című alapvető tanulmányában. De hosszan lehetne sorolni más szerzőket és műveket, más országokból is.

Mondhatnánk, hogy tulajdonképpen nincs abban semmi meglepő, sőt magától értetődő, ha egy történész azt mutatja ki, hogy a nemzetközi kapcsolatok igencsak erőteljesen hatottak az euró-

pai egység eszméjének alakulására és az integráció sorsának alakulására. Nyilvánvaló, hogy a második világháború tapasztalatai közvetlenül és rendkívül erőteljesen felgyorsították a pusztító nacionalizmusoktól való elfordulást, a nemzeti önzések nélküli Európa irányába való útkeresést, s oda vezettek, hogy az egységes Európa megteremtésének utópiája kezdett valós politikai és gazdasági együttműködési törekvéssé változni. A németek és olaszok számára az elveszett nagyhatalmiság után, a fasiszta Itália és a hitleri Németország által elkövetett szörnyűségek és háborús bűnök nyomán az európai egység eszméje, az egyesült Európa célkitűzése ígérte a megvetettségből való kitörés, az állami szuverenitás visszaszerzésének lehetőségét. A franciák számára pedig – egyebek mellett – az ország nagyhatalmi súlyának és szerepének megőrzésére irányuló törekvés új eszközeként jelent meg a nagyobb gazdasági és politikai térséget kialakító integráció. („Természetesen" ha nem is francia hegemónia, de Franciaország elsőbbsége mellett.) A nemzetközi kapcsolatok szélesebb körét tekintve nagymértékben formálta az európai egységtörekvések alakulását a két szuperhatalom, az Egyesült Államok és a Szovjetunió világméretű versengése, és az Európa feje fölötti megállapodásaik. Egyebek mellett jól láthatóvá vált ez De Gaulle külpolitikájában, például az „európai Európa" koncepcióban. Újabban pedig a berlini fal leomlása és a hidegháborús nemzetközi rendszer megszűnése és a mai nemzetközi rendszer bizonytalanságai járulnak hozzá az Európa-eszme újragondolásához.

Silvio Fagiolo kiemelt figyelmet fordít az Egyesült Államok és Európa kapcsolatának nyomon-követésére. Egyfelől rekonstruálja az amerikai föderalista eszmék és azok megvalósulásának, az Egyesült Államok példájának hatását az európai egységeszmék alakulására, másfelől az amerikai Európapolitikából, az euroatlanti együttműködésből származó gazdasági, politikai, biztonságpolitikai hatásokat. Bemutatja, hogy a második világháború utáni években mennyire vonzó volt az „Európai Egyesült Államok" célkitűzés, majd hogyan „került le a napirendről", s vált mára jól láthatóvá, hogy az amerikai példa elvesztette inspiráló szerepét az Európa-eszme alakulása szempontjából.

Silvio Fagiolo részletesen elemzi az euroatlanti együttműködés katonapolitikai, biztonságpolitikai dimenzióját is. A történeti áttekintés után, a mai problémákhoz érve valószínűnek tartja, hogy az Európai Unió a biztonságpolitikában továbbra is elsősorban az Egyesült Államok katonai erejére támaszkodik, nem törekszik az amerikaihoz mérhető katonai potenciál és szerep kiépítésére.

Silvio Fagiolo könyvének eredetisége jelentős részben abból fakad – miként erre a könyvhöz írt előszavában Mario Monti (egyetemi professzor, 1995 és 1999 között az Európai Bizottság egyik biztosa) is rámutat –, hogy a szerző a saját diplomáciai tapasztalatai alapján is ismeri, a mai világ és Európa hatalmi központjait, Moszkvát, Washingtont,

Berlint, Brüsszelt, és maga is „formálta az Európa-politikát”.

Silvio Fagiolo (1938–) a Római Egyetemen, majd a Berlini Szabad Egyetemen tanult. 1969-ben kezdődött diplomata-karrierje, akkor lépett be az olasz külügyminisztériumba. 1972 és 1975 között titkár a moszkvai olasz nagykövetségen, 1975 és 1975 között konzul az Egyesült Államokban, Detroitban, 1979–1982-ben otthon dolgozik a Farnesina NATO-részlegénél, 1982–1985-ben az olasz nagykövet tanácsosa Bonnban, 1986–1991-ben a miniszterelnöki hivatal állományában egyebek mellett a maastrichti szerződés tárgyalásainak egyik olasz főszereplője, 1992–1995-ben a „második ember” a washingtoni olasz nagykövetségen, 1995–1997-ben az amszterdami szerződés tárgyalásain az olasz főtárgyaló, 1997–1999-ben Dini miniszterelnök kabinetirodájának vezetője, 2000–2001-ben nagykövet Brüsszelben az EU mellett, olasz részről a nizzai szerződés tárgyalásainak irányítója, 2001–2005-ben berlini nagykövet, hazatérése után a római LUISS (egyetem) nemzetközi kapcsolatok intézetének professzora.

Fagiolo, Silvio ***L’idea d’Europa nelle relazioni internazionali.*** Milano, 2009, Franco Angeli, 256 o. ISBN: 8856803437